

Ростока Марина Львівна,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу інформаційно-дидактичного моделювання,
Національний центр «Мала академія наук України»,
м. Київ

МОТИВУВАННЯ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДО ОВОЛОДІННЯ ПРОФЕСІЄЮ НА АДАПТИВНИХ ЗАСАДАХ

Мотиваційний аспект реалізується в освітньому процесі ПТНЗ за рахунок: виконання практико-орієнтованих професійних завдань з використанням сучасного комп'ютерного забезпечення (розв'язування фахово-орієнтованих тестів і задач); вирішення виробничих ситуацій за допомогою набутих фахових знань (застосування рольових/ділових ігрових методик); ознайомлення учнів зі специфікою їхньої майбутньої діяльності на підприємствах різних галузей економіки (організація навчальних екскурсій); проведення конкурсів професійної майстерності (визнання учнів у професії шляхом організації інтелектуальних змагань за фахом); соціально-профорієнтаційних майстер-класів (залучення учнів до профорієнтаційних рейдів, створення рекламних матеріалів засобами ІКТ, захист навчальних проектів «Моя майбутня професія») та інших професійно спрямованих заходів, що дають змогу упевнити майбутніх кваліфікованих робітників у перевагах обраної ними професії та її значущості. Тим самим створюються адаптивні обставини для побудови системи мотиваційного впливу, що починається з профорієнтації учнів від вступу в ПТНЗ і до завершення підготовки за професією. На нашу думку, ця система складається з двох взаємопов'язаних процесів:

1. Процес адаптивного залучення учнів до соціально-профорієнтаційної реклами (далі – СПР), яка забезпечує їхню мотивацію на усвідомлення вибору професії. У такий спосіб СПР слід розглядати як форму комунікації, що намагається перевести якість запропонованого рекламного продукту (якісне

навчання за професіями), ідей та послуг на мову потреб та запитів споживачів (випускників ЗОСШ, учнів ПТНЗ, випускників ПТНЗ, роботодавців).

Наприклад, у процесі навчання комп'ютерним дисциплінам, педагог залучає учнів до створення рекламних продуктів професійного змісту з використанням програмного забезпечення пакету MS Office, зокрема презентаційних оголошень про умови набуття професії саме у цьому навчальному закладі. Проте сфера діяльності ПТНЗ з питань реклами набагато ширше ніж складання таких оголошень і зміст СПР з погляду педагога має бути спрямований на вивчення споживачів (роботодавців) товару і послуг ПТНЗ (майбутніх кваліфікованих робітників, їхніх компетентнісних характеристик), які потрібно рекламувати – презентувати і розповсюджувати досвід ПТНЗ в ЗМІ та на Web-сайтах тощо. Звісно, хто як не учень ПТНЗ може дати об'єктивну оцінку діяльності навчального закладу і схарактеризувати значущість професії за якою він навчається?

Рациональним буде й створення в ПТНЗ маркетингової служби, одним із напрямів діяльності якої має стати організація СПР. До її складу обов'язково мають входити не тільки педагогічні працівники, а й представники учнівства закладу. Тобто залучення профорієнтаційних послуг має відбуватися в колективній співпраці всіх суб'єктів освітнього процесу. У такий спосіб створюється мотиваційне поле, в якому участь майбутніх кваліфікованих робітників може бути спланована за їхніми інтересами.

Таким чином, реклама сприймається як частина нашої повсякденної загальнодоступної культури, а специфіка кожної із професій потребує зосередження рекламних матеріалів на компетентнісних ознаках підготовки кваліфікованих робітничих кадрів у кожному ПТНЗ.

Отже, мотивування майбутніх кваліфікованих робітників на оволодіння професією на адаптивних засадах починається ще до прийняття ними рішення щодо вступу в ПТНЗ й сприяє усвідомленому вибору власного професійного шляху.

2. Процес діагностування рівня професійної спрямованості майбутніх кваліфікованих робітників, котрий починається теж зі вступу учнів у ПТНЗ, системно і адаптивно здійснюється протягом всього навчання за професією. Для цього застосовується певний алгоритм оцінювання особистісних якостей учнів, в яких виявляється їхня вмотивованість: чинники, що вплинули на вибір професії, значущі професійні цінності та інтереси, швидкість та гнучкість професійного мислення тощо. Встановлюється перелік мотивів, що спонукають учнів навчатися за обраною професією.

Фактично, що для забезпечення ефективності професійно спрямованої навчальної діяльності учнів важливе значення має сформованість у них потреб і мотивів до набуття професії.

Наприклад, аналіз стану вмотивованості майбутніх кваліфікованих робітників до професійно зорієнтованої діяльності, зокрема обліковців з реєстрації бухгалтерських даних, засвідчив, що пріоритетними для них є вузько утилітарні мотиви: «одержання стипендії», «бажання уникнути ускладнень з викладачами, майстрами», «необхідність підготовки до контрольних заходів», «вимога батьків». Зазначимо, що вказані мотиви виявились досить значущими для учнів. Нажаль, не престижними вони визначили такі мотиви як: «прагнення до набуття професії» та «звичка до систематичної професійно-спрямованої діяльності». На наш погляд, це пояснюється тим, що усталена методика підготовки облікових кадрів у ПТНЗ відводить учневі роль виконавця, який має діяти за певними правилами, алгоритмами, котрі заздалегідь розроблені педагогами.

Після вивчення мотивації учнів до професійної діяльності визначаються труднощі та перешкоди, з якими вони зустрічаються в повсякденній навчальній праці. Встановлено, що основними труднощами є:

- слабка випереджальна базова загальноосвітня підготовка за економічним профілем;
- низький рівень умінь і навичок працювати з навчально-методичною

літературою, конспектувати навчальний матеріал, відшукувати потрібну інформацію у багатому різноманітті літературних та Інтернет джерел;

- недостатньо розвинуті інтелектуальні здібності – пам'ять, увага, мислення;

- невміння продуктивно організувати самостійну навчальну роботу;

- відсутність сучасних засобів навчання – підручників і посібників, комп'ютерів, відповідного програмного забезпечення.

Крім того, до перешкод, що заважають учням успішно оволодівати навчальною програмою з підготовки обліковців у ПТНЗ, віднесено: побутові, матеріальні проблеми, відсутність інтересу до навчання, стан здоров'я.

Отже, на нашу думку, педагогу ПТНЗ треба усвідомити сутність реалізації означених процесів мотивування учнів до оволодіння професією з урахуванням певних адаптивних засад, які полягають в:

- розумінні адаптивності в професійній освіті як соціальної категорії; дотриманні принципу адаптивності (сприйняття кожним із суб'єктів навчально-виробничого процесу значущості професії);

- постійному аналізі інформації про поточний стан підготовки майбутніх кваліфікованих робітників на кожному етапі педагогічного впливу;

- належному інформаційному забезпеченні адаптивності в реалізації процесів мотивування учнів до оволодіння професією;

- систематизації, диференціації та об'єктивізації даних порівняно з традиційною системою управління освітнім процесом у ПТНЗ та в його оснащенні системним комплексом нормативно-правової документації за певною організаційно-технічною формою, а також із застосуванням відповідних методик її обробки та зберігання.